

Тема уроку: «Україна – єдина країна».

Мета уроку:

- **виховна** формування в учнівської молоді розуміння єдності та цілісності України, виховання любові до рідного краю, почуття причетності до всіх подій, що відбуваються в Україні; пробудження національної самосвідомості;
- **пізнавальна** розширення поняття про єдність, незалежність і суверенність нашої держави;
- **навчальна** розвиток у вихованців бажання брати посильну участь у розбудові та зміцненні єдності нашої держави; почуття гордості за свій народ, країну, готовності здобувати якісну освіту і розумними справами збагачувати рідну землю.

Форма проведення: розповідь з елементами довідок, повідомлень, бесіди, діалогу.

Місце проведення: навчальна кімната.

Тривалість: 45 хвилин.

Обладнання: Конституція України, географічна карта, портрети поетів Тараса Шевченка, Лесі Українки, світлини Героїв Небесної сотні, свічки; мультимедійні матеріали.

Хід уроку

1. Історія рідного краю.

Щасливі ми, що народилися на такій чудовій, багатій, мальовничій землі - на нашій славній Україні! Тут жили наші діди і прадіди, тут живуть наші батьки, тут корінь роду українського, що сягає сивої давнини. Материнський образ України встає з полинових степів і глибинної чорноземної скиби, як барва зоріє із зажури поліських озер, що чистими очима довірливо дивляться на світ, виростає недосяжно на повен зріст із карпатських верховин. Нема життя без України, бо Україна - це мати, яку не вибирають, бо Україна - це доля, яка випадає раз на віку, бо Україна - це пісня, яка вічна на цій землі. Багатовікова історія українського народу, народу-великомученика, на долі якого було досить лиха... Майже кожне століття, як свідчать джерела, розпочате голодними роками, наслідками епідемій, спустошливими війнами, чужоземними навалами. З XV століття, з часів козаччини, почалася національно-визвольна боротьба за побудову незалежної самостійної держави. Але шлях до незалежності був тяжкий і тернистий. Важко назвати країну, яка б пережила те, що пережила Україна за більш ніж півтисячолітнє поневолення (1240 - 1991 рр.). В минулому Україна була розділена на частини, єдиної держави не існувало. На півдні було розташоване Кримське ханство, яке утворилось у XIV ст. в результаті розпаду Золотої Орди. За рівнем економічного розвитку кримські татари значно відставали від населення України. Вони вели напівкочовий спосіб життя і постійно нападали на нашу країну. Під час цих нападів вони грабували міста і села, спалювали їх, забирали людей у полон. Чоловіків і жінок продавали в рабство; дітей перетворювали на яничарів. Українське населення дуже страждало від цих набігів. Саме на цих землях виникло у XV ст. таке видатне явище, як козацтво. Перші згадки про козаків відносяться до кінця XV ст. Місце, де оселялись козаки, називалось Дике Поле. Це були родючі, але незаселені землі, бо вони найбільше зазнавали нападів з боку кримських татар. Найбільша група людей, що переселялись сюди, — селяни-втікачі, які не витримували жорстокого феодалного гноблення. Проте релігійний і національний гніт примушував покидати свої домівки навіть досить заможних людей.

Козаки оселялись у зимівниках, їхнім основним заняттям було землеробство і скотарство. Працювати доводилось озброєними, щоб вчасно встигнути відбити напади татар. Між містами Дніпропетровськ і Запоріжжя Дніпро перетинає Український кристалічний щит і тому, оминаючи його, змінює свій напрямок. У цьому місці тверді кристалічні породи виходять над поверхнею води (вода розмиває їх дуже повільно), утворюючи численні пороги й острови. Поблизу Запоріжжя знаходиться найбільший острів Дніпра — Хортиця. Перша Січ створена в середині XVI ст. Д. Вишневецьким. Кожний чоловік, який виконував умови: говорити українською мовою, сповідувати православ'я і бути неодруженим. Жінкам не дозволялось навіть заходити на територію Січі. Існував випробувальний термін сім років, після чого людину зараховували до Запорізького війська. Головними заняттями були військові походи й підготовка до них. Походи здійснювались на чайках Дніпром на територію Кримського ханства з метою визволення полонених і підкріплення матеріального становища. Січ була українським військом, організованим, дисциплінованим і боєздатним. Козаки виконували роль прикордонників, захищаючи південні кордони України від нападів кримських татар. Також козаки підтримували селянські повстання в боротьбі проти посилення феодального гніту, брали активну участь у визвольній війні під керівництвом Б. Хмельницького, стояли на сторожі православ'я та української мови. Нам є на кого рівнятись і з кого брати приклад...

Конкурс «Чи знаєте ви?»

Вчитель читає запитання, а учні говорять відповіді.

1. Столиця України. (Київ)
2. Що означає слово «козак»? (Вершник, вільна людина.)
3. Козацький човен. (Чайка)
4. Герб України (Тризуб)
5. Найвідоміша козацька страва. (Куліш.)
6. Дерево, з якого добувають дьоготь. (Береза)
7. Кому не дозволялося заходити на територію Запорозької Січі? (Жінкам.)
8. Обрядовий хліб, який печуть на Великдень. (Пасха)
9. Свято дівочої долі. (Катерини)
10. Найвища гора України. (Говерла)
11. Найвідоміший футболіст України сучасності. (Андрій Шевченко)
12. Грошова одиниця України. (Гривня)
13. Приміщення, в якому жили козаки. (Курінь)
14. Колір прапора України. (Блакитно – жовтий)
15. Розписані великодні яйця. (Писанки)
16. Найбільше озеро України. (Ялпуг)
17. Головна обрядова дія Андріївських вечорниць. (Гадання, кусання калити)
18. Зібрані цього дня лікарські трави вважаються найцілющими. (Свято Івана Купала)
19. Скільки страв повинно бути на столі у Святий вечір? (Дванадцять)
20. Народна назва одного з найголовніших літніх свят, до якого православна церква приурочила свято Трійці. (Зелена, Клечальна неділя – «Зелені свята»)
21. Швидкий український танок. (Гопак)
22. Хто був останнім гетьманом України? (Кирило Розумовський)
23. Хто з українських письменників узяв собі псевдонім – назву своєї національності? (Леся Українка)
24. На території якого материка розташована Україна? (Євразія).

Цікаві факти про Україну: чи ви знаєте, що...

- Географічно Україна розташована у центральній-східній Європі.
- Це найбільша з країн, що повністю знаходяться в Європі.
- За кількістю населення Україна посідає **5 місце в Європі** (після Німеччини, Італії, Великобританії, Франції) та приблизно **21 місце у світі**. На її долю припадає 7,3% населення Європи і 1% населення Землі.
  - Цікаво, що на заході країни, між містами Ужгород і Рахів встановлено знак «**Географічний центр Європи**». Такий статус було зафіксовано на з'їзді географів у Відні ще у XIX столітті. **Це було першою в історії науковою спробою визначити середину континенту.**
  - Через територію України проходять чотири з десяти європейських транспортних коридорів.
  - Україна володіє понад 1/4 родючих чорноземів світу.
  - **Найбільшою річкою України є Дніпро.** Із загальної довжини 2201 км на Україну припадає 981 км. Це третя за довжиною і площею басейну річка Європи (після Волги і Дунаю). Бере початок з болота Аксеннінський Мох на південних схилах Валдайської височини, впадає в Дніпровський лиман Чорного моря. 65% площі басейну ріки знаходиться на території України.
  - Найдовша печера в Україні — Оптимістична, що знаходиться в гіпсах Поділля (Тернопільська область). В ній розвідано і закартографовано 216 кілометрів ходів, галерей і гротів на глибині 20 м, що робить її найдовшою печерою Старого Світу, найдовшою печерою світу в гіпсах і другою за протяжністю печерою на Землі (поступається лише вапняковій Мамонтовій печері у США). Поруч, теж у Тернопільській області, розташована друга за довжиною печера Озерна, довжина її лабіринту 114 км.
  - Україна - це **великий виробник зерна** (вона входить до трійки найбільших виробників ячменю). Поруч із Францією, Німеччиною та США - один з найбільших виробників цукрового буряка, випереджуючи таких сусідів як Польща та Туреччина. Входить Україна до сімки найбільших у світі виробників цукру, рослинної олії, свинини та картоплі. Входить до п'ятірки найбільших світових виробників меду.
  - **Україна – єдина країна світу, яка добровільно відмовилася від атомної зброї.** Хоча голівудські продюсери люблять показувати у кінострічках, що терористи крадуть атомну зброю з України, це неправда.
  - Україна посідає 4 місце у світі за кількістю громадян з вищою освітою. Населення України належить до найбільш освічених, а кількість людей з вищою освітою на душу населення вища за середньоєвропейський рівень.
  - Більшість населення України, близько 70 %, розмовляє українською мовою. Вона значно відрізняється від російської. Наша мова є однією з найбільш красивих і мелодійних. На Всесвітній конференції мовознавців у Римі (у середині 20-х років минулого століття) українську мову за мелодійністю визнали другою після італійської. Українська мова належить до найпоширеніших мов світу і займає за кількістю її носіїв 26-те місце. Вона є також другою за поширеністю серед слов'янських мов після російської. В Україні близько 31 мільйона осіб може спілкуватися українською мовою. Близько 4.1 млн українців в Російській Федерації також знають українську мову.

- Людина, яка вшанована найбільшою кількістю пам'ятників у світі, - **Тарас Шевченко**, геніальний український поет, мислитель і художник.

2. Становлення української державності та державні символи України

16 липня 1990 року назавжди залишиться в історії українського народу великим і пам'ятним днем. Здається, після того кожний день нашого життя був наповнений демократичними змінами і перетвореннями.

24 серпня 1991 року проголошено Акт про незалежність України. Акт проголошення незалежності завершив тисячолітні прагнення українського народу до волі, до створення своєї суверенної держави.

1993 рік. На всенародне обговорення винесені два варіанти проекту Конституції України.

1994 рік. Україна відзначає 180-у річницю з дня народження славного сина Тараса Шевченка. В цьому ж році відбулися вибори до Верховної, обласних, районних, селищних і сільських рад. А у вересні місяці затверджена конституційна комісія.

1995 рік. Україна відзначає 400-річчя з дня народження славного гетьмана Богдана Хмельницького. Протягом цього року йде широке обговорення проекту Конституції України.

1996 рік. 28 червня Верховна Рада України прийняла Основний Закон - **Конституцію України.** Цей день став національним святом. У цьому році також затверджено українську грошову одиницю гривню.

Україна має свої символи.

Державний прапор як символ країни є втіленням національної єдності, честі та гідності, традицій державотворення, історії та сьогодення. В усі віки і в усіх народів державний прапор був однією з найвищих і шанованіших святинь. Прапор символізував єдність земель і племен; прапор сконсолідував міста і краї в державу, а духовно й історично близькі етноси – в націю. Під прапором воїни вирушали в похід, з прапором виступали на захист своєї батьківщини, прапор символізував стабільність держави й урочистість тих чи інших всенародних подій, свят, ритуалів.

З проголошенням незалежної України національні символи – гімн, прапор і герб – стали на сторожі утвердження самостійності і суверенітету держави. Прапор (прасл. – лечу, рухаюсь) – власне, прапор, стяг, корогва, значок, що виконує роль офіційного символу. Про сьогочасний Державний прапор України в Конституції нашої держави мовиться лаконічно: “Державний прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів”. Дослідникам історії України відомо, що ці два кольори - синій і жовтий - були стяговими ще за часів давньоукраїнських, часів Київської держави. Синьо-жовте поєднання на українських прапорах відоме з XV ст., коли галицькі полки з такими стягами брали участь у Грюнвальдській битві 1410 року. Подібне сполучення кольорів походить від герба Галицько-Волинського князівства - золотого лева в синьому полі, який з'явився в другій половині XIII ст. Що ж до синьо-жовтого чи жовто-блакитного прапора, то він був оголошений радянською пропагандою “націоналістичним”, ідейно ворожим, і сама наявність такої “націоналістичної” символіки під час якихось зібрань була для комуністичного режиму достатньою підставою, щоб люди, які пропагували цю символіку, опинилися в сибірських таборах. На момент проголошення незалежності України національний синьо-жовтий прапор майорів уже над багатьма українськими містами і селами, був установлений у залі Верховної Ради, в липні 1990 року його

було піднято на Хрещатику біля будинку Київради. 4 вересня 1991 року після тривалих дискусій з комуністами прапор було урочисто піднято над будинком парламенту. 28 січня 1992 року Верховна Рада своєю постановою нарешті затвердила синьо-жовтий стяг Державним прапором України. Серед багатьох спроб тлумачення символіки цих кольорів та порядку їх розташування, і в історичній науці, і в народі, утвердилася думка, що синій колір у верхній частині прапора – це колір чистого неба над Україною, а жовтий (золотавий) у нижній частині – це колір стиглої пшениці на безкраїх українських ланах. 23 серпня 2004 року на вшанування багатотисячолітньої історії українського державотворення, державної символіки незалежної України та з метою виховання поваги громадян до державних символів України Указом Президента України було встановлено відзначати щорічно, 23 серпня, День Державного прапора України.

Гімн.

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці

- Чи знаєте ви, що це за вірш?

Вірш П. Чубинського, покладений на музику М. Вербицького став Державним гімном України, бо в ньому прославляється наша держава і її сила та могутність. Щодня на українському радіо 6:00 та о 24:00 звучить ця чарівна мелодія. Гімном починають та закінчують день, гімн звучить на всіх урочистих зборах, знову і знову прославляючи нашу державу. Коли звучить мелодія нашого гімну усі присутні мають підводитись, віддаючи пошану нашій державі. Ось зараз і в нашій аудиторії зазвучить наш Державний гімн.

Учні виконують Гімн України.

Вам, напевно, буде цікаво почути історію створення Гімну України.

Український етнограф, фольклорист, поет Павло Платонович Чубинський пише вірш «Ще не вмерла Україна» восени 1862 року. У майбутньому пісні судилося стати національною, а згодом вона стає Державним гімном українського народу. Поширення цього вірша серед українофільських гуртків, щойно об'єднаних у Громаду, сталося миттєво. Проте вже 20 жовтня того ж року шеф жандармів князь Долгоруков дає розпорядження вислати Чубинського «за вредное влияние на умы простоллюдинов» на проживання в Архангельську губернію під нагляд поліції.

Перша публікація вірша П. Чубинського у львівському журналі «Мета», 1863, № 4. Отримавши поширення на Західній Україні, патріотичний вірш не пройшов повз увагу й релігійних діячів того часу. Один з них - отець Михайло. Михайло Вербицький – ще й знаний композитор свого часу, захоплений віршем Павла Чубинського, пише музику до нього. Надрукований у 1863, а з нотами – 1865 року вперше почав використовуватись як Державний гімн у 1917 році.

У 1917-1920 рр. „Ще не вмерла Україна” як єдиний державний гімн законодавчо не був затверджений.

1939-го року саме «Ще не вмерла Україна» був затверджений гімном Карпатської України.

Коли в Радянському Союзі було вирішено створити окремий гімн для кожної республіки в його складі, «Ще не вмерла Україна» була відкинута, тому що не

підходив текст. Потрібен був текст, у якому б стверджувалося, що Україна – держава, що входить до складу СРСР, що вона там «між рівними – рівна, між вільними – вільна» та обов'язково повинна була висвітлена комуністична партія, яка веде Україну до комунізму. Це завдання виконав Павло Тичина. Саме його варіант «Живи, Україно, прекрасна і сильна» і став державним гімном Української РСР у період з 1949 до 1991 рр. Композитор Антон Лебединець створив музику для нього.

І ось 15 січня 1992р. музична редакція Державного гімну була затверджена Верховною Радою України, що знайшло своє відображення у Конституції України. Проте тільки 6 березня 2003 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Державний гімн України», запропонований Леонідом Кучмою, який був на цей час Президентом України. У той же час перша строфа гімну, згідно з пропозицією Президента, звучатиме «Ще не вмерла України і слава, і воля». (Стаття 20 Конституції України набула завершеного вигляду. Національний гімн на музику М. Вербицького отримав слова, віднині затвержені Законом).

Герб (від німецького *Erbe* – спадщина) – це художньо-графічний символ держави, міста, роду, навіть окремої особи. **Державний Герб України** — **герб** держави Україна, один із чотирьох її офіційних символів поряд з прапором, гімном і Конституцією. 19 лютого 1992 року затверджено Малий Державний герб України. Конституцією також передбачений і Великий Державний герб, однак досі його не прийнято. Центральною геральдичною фігурою герба є Тризуб. Є понад сорок версій, які пояснюють походження та тлумачать суть тризуба. Існують найрізноманітніші трактування тризуба: скіпетр скіфських царів, норманський сокіл, стилізована квітка (трисвічник), схематичне зображення слова «воля», емблема сокири чи колоса, символ влади над трьома світами (небесним, земним, підземним). Тризуб символізує ту ж саму трійцю життєтворчих енергій, що й хрест та шестикутна зірка, тобто Мудрість, Знання і Любов (або Вогонь, Воду й Життя). Тризуб на час прийняття Руссю християнства був настільки популярним, що хрест довелось об'єднати з ним в один знак, для сприймання широкими верствами народу. Поєднання хреста й тризуба і сьогодні височить над Києвом на маківці реставрованих Золотих воріт, на маківках Володимирського собору (де тризуб уже ледь помітний). Поряд з офіційною функцією державного і релігійного символів Тризуб має в Україні і широку естетичну функцію та функцію оберегу. Тризуб зображався як в орнаментах тканин, килимів, карбування, так у рукописних текстах книг, на монетах і печатках, на ювелірних виробках, державних відзнаках, підвісках і навіть на посуді. 19 лютого 1992 р. Верховна Рада України визнала золотий тризуб на синьому тлі малим Державним гербом.

В єдності наша сила!

Чи не виникало у вас запитання, — чому доля нашого народу така трагічна? Прогорнімо сторінки історії — від найдавніших до новітніх часів. Чому не витримала татаро-монгольського іґа Руська держава? Вистояла б вона, якби була монолітною, єдиною! Та річ у тому, що вона розпалась на окремі князівства ще до нашестя татаро-монголів. А удільні князі дбали не про єдність і могутність держави Руської, вони воювали між собою за землі, за владу. Проглянемо сторінку з історії доби козацької. Якби всі полки пішли за гетьманом Іваном Мазепою, визволив би він Україну від московського поневолення. Проте зрадники допомогли ворогам і перемогли московити. Руїнами, кров'ю й пожежами, палями й шибеницями вибивали дух українства, усе загарбали й навіть назву нашу — Русь — присвоїли собі.

Для чого ми згадуємо про це сьогодні? Щоб осудити зрадників чи тих, які стояли осторонь, дбаючи про себе в той час, як треба було одностайно стати на захист волі Вітчизни? Ні. Своєю зрадою вони вже зганьблені навіки, і судитиме їх Найвищий Суддя, як і всіх нас, минулих, сучасних і майбутніх. Але історію потрібно знати й не повторювати помилок предків. Щоб зберегти дім свій — треба бути господарем, щоб мати Україну — треба бути українцями. Не малоросами, не хохлами, а українцями — синами і дочками України. Україна — наш спільний дім. Тож маємо дбати всі, щоб були в ній добробут і лад, мир і злагода, вічна краса. Усі ми повинні усвідомити: своє, рідне — не тільки хата й подвір'я, а й вулиця, село чи місто, де ти живеш, ліс і річка, степ і море. Якби кожен це пам'ятав, — чи були б засмічені лісосмуги, ниви і шляхи, отруєні водоймища, понівечені насадження, понищені святині?

III. Підбиття підсумку уроку.

Ми Єдина країна! Незважаючи на усі негаразди, що відбуваються зараз, всі ми прагнемо одного - миру, спокою, міцної та квітучої держави та чистого неба над головою. Україна з надією дивиться в завтрашній день, чекає на вас, завтрашніх господарів життя. Ви потрібні їй мудрі, умілі, дбайливі і людяні. Тож попри всі щоденні турботи пам'ятайте про головне — вибудуйте храм своєї душі, формуйте себе як Людину, яку сотворив Господь подібною собі.

Літературні джерела:

1. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.
2. М. Кримська с. Старий Нижбірок, Тернопільська обл.. «Моя країна - Україна» С.Д. ПриТГлишська ЗОШ, Рівненська обл.. Твої символи, Україно!
3. Коновалова М.В. Тематичні класні години 5 - 11 класи/ Коновалова М.В.- Харків: «Основа», 2011.